

Editoriál

Vážené kolegyně a kolegovia,

žijeme v ére informácií a zlepšujúcej sa dostupnosti poznatkov založených na dôkazoch. V zdravotníckych vedách v rámci prenosu poznatkov už bežne zaznamenávame globálne pokusy adaptovať pre potreby klinickej praxe, výskumu i pre oblasť profesionálnej prípravy budúcich zdravotníckych pracovníkov štandardizované nástroje. Umožňujú posudzovať širokú škálu premenných súvisiacich napr. s kvalitou života, rizikom civilizačných ochorení, uplatniteľnosťou kompetencií, či celou radou psychologických a sociologických konceptov. Ich benefitom je vysoká validita a reliabilita. Je potrebné si uvedomiť, že štandardizovaný dotazník nie je možné použiť bez zodpovedajúcej nielen lingvistickej, ale aj transkultúrnej validizácie. Za dostatočnú validizáciu a adaptáciu výskumného nástroja, tzv. „zlatý štandard“, bol často považovaný preklad výskumného nástroja a následne spätný preklad. Mnohé súvisiace aspekty lingvistickej validácie, napr. vytvorenie ďalšej jazykovej mutácie originálneho nástroja sú stále opomínané a pozornosť sa pri preklade zameriava na zabezpečenie tzv. transkultúrnej ekvivalencie skôr výnimočne. *Čo to znamená v praktickej sfére?* Ide o vytvorenie prekladu – jazykovej mutácie, ktorá bude okrem konceptuálnej rovnocennosti ekvivalentná s originálom i po stránke obsahovej, sémantickej, kritériálnej a technickej. Pre predstavu uvádzame príklad obsahovej ekvivalencie položky v škále The Fall Efficacy Scale – International, ktorá hodnotí obavu z pádu pri chôdzi po zľadovatenom chodníku. Pri adaptácii tejto škály v krajinách, kde teplota nedosiahne bod mrazu, je takáto položka nevhodná a je potrebné ju odstrániť, či nahradiť inou, relevantnejšou formuláciou. Vďaka takémuto systematickému procesu lingvistickej a zároveň transkultúrnej validácie získavame jazykovú verziu nástroja, ktorá má potenciál pre praktické využitie v bežnej zdravotníckej praxi. Práve kvalita prekladu vystupuje do popredia ako iniciálny determinant funkčnosti nástroja a validity ním získaných dát. Procesu lingvistickej validácie nástroja s potenciálom predchádzať nežiaducim udalostiam u seniorov venujeme v aktuálnom čísle Zdravotníckych listov širší priestor.

Revízia procesu lingvistickej validácie autorom nástroja, eventuálne organizáciou, ktorá vlastní autorské práva, participácia expertov, metodológov, rodenných hovoriacich, pre ktorých je angličtina materským jazykom (najčastejšie sú to nástroje adaptované do iného jazyka práve z angličtiny), no zároveň hovoria plynulo i jazykom cieľového prekladu, čo je v našom prípade slovenčina je náročný proces pozostávajúci z viacerých fáz. Nezastupiteľný vplyv z hľadiska zabezpečenia transkultúrnej rovnocennosti má účasť reprezentantov cieľovej skupiny – konečných užívateľov nástroja. Ďalej je to celé spektrum kvalitatívnych i kvantitatívnych metód, ktoré sú odporúčané za účelom zvýšenia kvality prekladu škály či dotazníka. Už pri tomto stručnom výpočte komponentov lingvistickej validácie môžeme vidieť, že ide o proces náročný ako po stránke obsahovej, tak i personálnej a organizačnej.

Editori